

Het voorkomen van amfibieën, vleermuizen en broedvogels ten behoeve van een tracéstudie rond Woerden

Adviesbureau

Mertens

Het voorkomen van amfibieën, vleermuizen en broedvogels ten behoeve van een tracéstudie rond Woerden

augustus 2005

In opdracht van:
Witteveen&Bos
Postbus 233
7400 AE Deventer

Adviesbureau Mertens
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en ecotoxicologie

Bezoekadres: Dr. Willem Dreeslaan 1 te Bennekom
Postadres: Postbus 367, 6700 AJ te Wageningen

T: 0317-428694

M: 06-29458456

E: mertens_frank@hotmail.com

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING	2
1.2 DE PLANNEN VOOR DE BETERE BEREIKBAARHEID	2
1.3 VRAAGSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK	2
1.4 OPBOUW VAN DIT RAPPORT	3
2 METHODE	4
2.1 BROEDVOGELS	4
2.2 AMFIBIEËN	5
2.3 VLEERMUIZEN	5
3 RESULTAAT	6
3.1 BROEDVOGELS	6
3.2 AMFIBIEËN	7
3.3 VLEERMUIZEN	8
4 CONCLUSIE	9
LITERATUUR	10

BIJLAGEN

1. Territoria / nesten zeldzame en/of bedreigde broedvogels
2. Waarnemingen zeldzame en/of bedreigde amfibieën
3. Waarnemingen vleermuizen

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

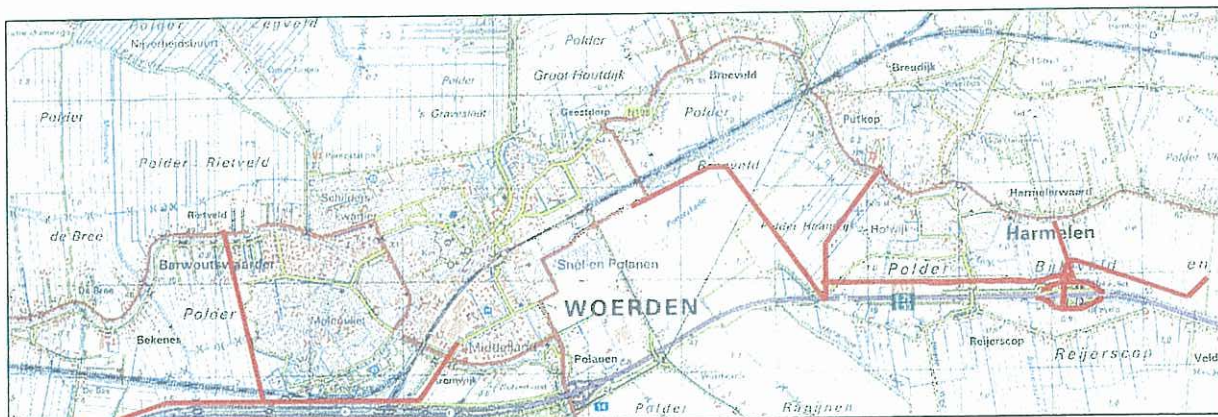
In opdracht van de provincie Utrecht stellen adviesbureau RBOI te Rotterdam en Witteveen&Bos te Deventer een milieueffectrapport op voor de aanleg van diverse wegen rond Woerden. Bij het opstellen van het MER dient ook rekening gehouden te worden met natuur. Op grond hiervan hebben Adviesbureau RBOI en Witteveen&Bos een ecologische voorstudie uitgevoerd voor het opstellen van een MER. Uit deze voorstudie is duidelijk geworden dat aanvullende gegevens verzameld moeten worden van het voorkomen van amfibieën, vleermuizen en broedvogels. Adviesbureau Mertens te Wageningen is verzocht om de ontbrekende soortgroepen door middel van een veldinventarisatie te inventariseren. In onderhavig rapport wordt daarvan verslag gedaan.

1.2 De plannen voor de betere bereikbaarheid

Plannen voor betere bereikbaarheid van Woerden zijn als volgt te omschrijven:

- De aanleg van een weg door de Barwoudswaarderpolder, ten westen van de woonwijk Molenvliet die aansluit op een nieuw aan te leggen parallelweg langs de snelweg A12.
- Ten oosten van Woerden zijn door polder Haarwijk twee wegen gepland .
- Ten oosten van Harmelen, tussen de Harmelerwaard en de parkeerplaats van de snelweg A12 is een weg gepland met afritten rondom de parkeerplaats van de A12.
- Daarnaast is er een parallelweg gepland langs de snelweg A12, ten zuiden van Harmelen.

In figuur 1 is de globale ligging van de mogelijk verschillende nieuw aan te leggen wegen weergegeven. Op basis van de ligging van de verschillende tracé's is een gebied ten zuidwesten van Woerden geïnventariseerd en het gebied rond Harmelen, ten zuiden van de N198.



Figuur 1. Globale ligging van de nieuw aan te leggen wegen.

1.3 Vraagstellingen van het onderzoek

Gelet op de opdracht genoemd in de eerste paragraaf van deze inleiding, worden de volgende vraagstellingen onderzocht:

1. Welke soorten amfibieën, vleermuizen en broedvogels komen voor in de verschillende gebieden?
2. Wat is de verspreiding en het terreingebruik van de verschillende soorten amfibieën, vleermuizen en broedvogels?

1.4 Opbouw van dit rapport

De werkwijze van het onderzoek wordt in hoofdstuk 2 weergegeven. In hoofdstuk 3 worden de natuurwaarden weergegeven. In hoofdstuk 4 worden de effecten van de voorgenomen plannen besproken.

2 METHODE

De inventarisatie van beschermde natuurwaarden richtte zich (op verzoek) op amfibieën, vleermuizen en broedvogels. In onderstaande paragrafen wordt per soortgroep de inventarisatiemethode weergegeven. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de methode per soortgroep, de inventarisatieduur en de bezoekdata.

Tabel 1. Methode, duur aantal bezoeken en bezoekdata per soortgroep.

Soortgroep	Methode	Bezoeken			Bezoek data (2005)
		Duur (uur)	Aantal	Totale duur	
Broedvogels.	- Territorium kartering	5	6	30	8, 15, 22 maart, 4, 17, 23 april en 2 mei
Amfibieën	- Afzoeken wateren op eieren.	4	2	8	15, 22 maart
	- Vissen met schepnet op eieren, larven, adulten.	6	3	18	17, 23 april
	- Afzoeken wateren op larven en adulten met lamp.	1	6	6	2 mei en gedurende vleermuisonderzoek
	- Koorzang.	6	3	18	24 mei en gedurende vleermuisonderzoek
	- Landtrek.	0	0	0	Gedurende broedvogelonderzoek
Vleermuizen	- Vliegroueten en kolonies zoeken.	8	2	16	9 en 10 juni
	- Habitatinschatting.	2	1	2	9 juni
				Totaal:	98

2.1 Broedvogels

Broedvogels zijn gedurende zeven inventarisatiemomenten geïnventariseerd (8, 15, 22 maart, 4, 17, 23 april en 2 mei 2005). Alle bezoeken werden uitgevoerd in de vroege ochtend. Het is van belang om vroeg in de morgen waarnemingen te doen, omdat vogels dan het meest actief zijn. Vogels die daarentegen 's nachts actief zijn (zoals de ransuil en de steenuil) zijn geïnventariseerd tijdens avondbezoeken op 9 en 10 juni 2005 (gedurende vleermuisonderzoek). De waarnemingen van zeldzame, bedreigde en Rode lijst soorten werden in het veld direct op kaart gezet. De gegevens van deze kaarten werden op kantoor verwerkt tot soortkaarten. Voor de overige soorten werd alleen de soortnaam genoteerd. Na het broedseizoen zijn alle waarnemingen van de soortkaarten binnen de grenzen van één territorium geclusterd. Alleen soorten die duidelijk meerdere keren territoriaal zijn waargenomen binnen een bepaalde periode worden beschouwd als "broedvogel". Na die periode kunnen het bijvoorbeeld ook "zwervende" of reeds "vliegvlugge" jongen van elders zijn. Nesten en nog niet vliegvlugge jongen werden tevens beschouwd als broedvogel. De methode sluit aan bij de beschreven methode door Van Dijk (1996).

2.2 Amfibieën

Het inventariseren van amfibieën vond plaats met behulp van een vijftal methoden die gedurende het seizoen worden toegepast:

1. Het zoeken naar eiklonpen van kikkers en paddensnoeren in het vroege voorjaar. Dit onderzoek vond plaats op 15 en 22 maart 2005.
2. Het bevissen m.b.v. een schepnet om larven en adulten te vangen (17 en 23 april 2005).
3. Het 's nachts afzoeken van wateren met een sterke lamp op voornamelijk salamanders. Dit vond plaats op 2 mei 2005 en gedurende het vleermuisonderzoek.
4. Het zoeken naar amfibieën in de landfase (uitgevoerd gedurende het vleermuis- en broedvogelonderzoek van). Met name in de avond en de ochtend worden amfibieën in de landfase aangetroffen.
5. Gedurende het vleermuisonderzoek werd tevens geluisterd naar de koorzang van padden en kikkers. De roepactiviteit werd gestimuleerd d.m.v. een cassetteband. Deze inventarisatie was gericht op onder andere de rugstreeppad, een soort die wordt beschermd door middel van de Habitatrichtlijn. Dit onderzoek vond gelijktijdig met het vleermuisonderzoek plaats (nacht van 9 op 10 en van 10 op 11 juni 2005).

De methode voor het inventariseren van amfibieën sluit aan bij de beschreven methode door Lenders *et al.* (1993).

2.3 Vleermuizen

Vleermuizen zijn geïnventariseerd in de avond van nacht van 9 op 10 en 10 op 11 juni 2005 met behulp van een batdetector. Vleermuizen maken namelijk ultrasonische geluiden die met een batdetector kunnen worden opgevangen en vertaald in, voor de mens, hoorbaar geluid. Door interpretatie van ritme, klank en hoogte van het door het apparaat uitgezonden geluid kunnen de meeste soorten vleermuizen worden onderscheiden en op naam gebracht.

Vrouwjes leven apart van de mannetjes in grote kraamkolonies. Deze kolonies worden tussen april en mei gevormd en vallen pas weer uit één als de jongen vliegvlug worden (augustus, september). Een kolonie bewoont één of meer verblijfplaatsen. Een kolonie kan worden opgespoord door een gebied systematisch te doorkruisen, waarbij goed gelet moet worden op vleermuisactiviteiten. Een kolonie vleermuizen vertoont 's ochtends een opmerkelijk gedrag, waardoor de dieren op dat moment vrij gemakkelijk zijn op te sporen. Dit gedrag wordt zwermen genoemd. De bewoonsters van de kolonie "zwermen", voordat ze hun verblijfplaats binnenvliegen, eerst een groot aantal keren rond hun kolonieplaats. Vleermuizen kunnen grofweg worden ingedeeld in gebouw- en boombewonende soorten. Er is gezocht naar zwermende dieren en verhoogde vleermuisactiviteit rondom gebouwen (met name op het terrein en in de directe omgeving) en bomen. De methode voor het inventariseren van vleermuizen sluit aan bij de methode beschreven door Helmer, *et al.* (1987).

3 RESULTAAT

3.1 Broedvogels

In totaal zijn 37 soorten vogels waargenomen waarvan vastgesteld is dat deze territoria / nesten hebben. In totaal zijn 14 van deze soorten bedreigd (opgenomen op de Rode lijst, kenmerkend voor het gebied of zijn genoemd in de Vogelrichtlijn). Dit betreft blauwborst, bosrietzanger, buizerd, grutto, kievit, kleine plevier, krakeend, kluut, rietzanger, scholekster, slobbeend, tureluur, veldleeuwerik en zomertaling. Alle waargenomen broedvogels staan weergegeven in tabel 2. De territoria / nesten van de 14 vermeldenswaardige soorten zijn weergegeven in bijlage 1.

Tabel 2. Aangetroffen broedvogels tracéstudie Woerden.

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Blauwborst	1	Merel	-
Bosrietzanger	1	Rietgors	-
Buizerd	1	Rietzanger	1
Ekster	-	Roek	Zie tekst
Fazant	-	Roodborst	-
Fitis	-	Scholekster	7
Fuut	-	Slobbeend	4
Grasmus	-	Spreeuw	-
Graspieper	-	Tijftjaf	-
Grutto	13	Tureluur	1
Houtduif	-	Veldleeuwerik	2
Kievit	20	Vink	-
Kleine karekiet	-	Waterhoen	-
Kleine plevier	1	Watersnip	2
Kluut	1	Wilde eend	-
Knobbelzwaan	-	Witte kwikstaart	-
Krakeend	-	Zanglijster	-
Meerkoet	-	Zomertaling	1
		Zwartkop	-

De aangetroffen soorten kunnen ingedeeld worden in drie groepen, namelijk soorten die zijn gebonden aan:

1. Agrarische landschappen (graspieper, witte kwikstaart, grutto, tureluur e.d.). Deze soortgroep waaronder dus weidevogels is goed vertegenwoordigd.
2. Oppervlakte water (krak-, slob-, wilde eend, zomertalingwaterhoen, fuut, knobbelzwaan e.d.). Deze soortgroep is eveneens goed vertegenwoordigd. Watersnip is vastgesteld in het reeds gerealiseerde natuurgebiedje in het verlengde van de volkstuinten.
3. Bossages en struwelen (vink, merel, zanglijster, buizerd e.d.). Deze soortgroep komt langs de de snelweg A12 voor en is beperkt aanwezig. Daarnaast wordt deze soortgroep aangetroffen in de windsingels en rond tuinen.

Ten zuiden van het huidige ontzandingsplan wordt momenteel zand gewonnen en ontstaat een ontzandingsplas. Ten oosten van de huidige en in ontwikkeling zijnde plas werden in het vroege voorjaar zeer veel foeragerende grutto's aangetroffen. Langs dit deel van de ontzanding vindt natuurontwikkeling plaats. Een deel van deze grutto's konden later op deze plaats en in de omgeving worden vastgesteld met nesten / territoria.

Rond de parkeerplaats langs de snelweg A12, ten zuiden van Harmelerwaard bevindt zich een kleine kolonie roeken. Gedurende onderhavige inventarisatie werden vier nesten vastgesteld rond de noordelijke parkeerplaats. In ieder geval werd in twee daarvan gebreed. Mogelijk is het voorkomen van roek de oorzaak dat er geen zwarte kraai is vastgesteld met een territorium. Deze komt echter wel voor in de bossages langs de snelweg A12.

Overige soorten (geen broedvogels, bijvoorbeeld pasanten) die zijn vastgesteld gedurende de inventarisatie zijn: blauwe reiger, soepeend, torenvalk, kokmeeuw, zilvermeeuw, gierzwaluw, boerenzwaluw, heggenmus, gele kwikstaart, koolmees, pimpelmees, zwarte kraai, kauw, spreeuw, vink en groenling.

Gedurende de eerste tellingen werden boven de reeds gerealiseerde ontzandingplas grote aantallen vogels waargenomen. In tabel 3 worden van deze soorten de aantallen gegeven.

Tabel 3. Aantallen foeragerende / rustende vogels in de reeds gerealiseerde ontzandingplas ten noordoosten van Woerden.

Soort	Aantal
Dodaars	8
Fuut	12
Knobbelzwaan	4
Kokmeeuw	20
Krakeend	200
Meerkoet	10
Slobeend	4
Smient	400
Totaal	ca. 650

3.2 Amfibieën

In totaal zijn vijf soorten amfibieën aangetroffen. Het betreft de rugstreeppad, gewone pad, kleine watersalamander, grote groene kikker en bruine kikker.

Rugstreeppad is aangetroffen rond de huidige en de in ontwikkeling zijnde zandwinplas. Met name ten noordoosten van de huidige ontzandingplas is een volkstuincomplex waar de rugstreeppad met ca. 10 dieren is vastgesteld. In de directe nabijheid is de spoorlijn gelegen. Mogelijk wordt dit dijklichaam gebruikt om in te overwinteren omdat de rugstreeppad vaak overwintert in verhogingen in het landschap. In bijlage 2 staan de vindplaatsen weergegeven.

Algemeen voorkomend zijn de gewone pad, kleine watersalamander, grote groene kikker (meerkikker) en bruine kikker. Kleine watersalamander komt verspreid voor en wordt overal aangetroffen waar bossages en landschapselementen gelegen zijn. Grote groene kikker komt voor langs de meeste wateren van enige omvang. Gewone pad en bruine kikker zijn soorten die verspreid werden aangetroffen.

3.3 Vleermuizen

In totaal zijn vijf soorten vleermuizen vastgesteld. Het betreft dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, watervleermuis en meervleermuis. Alleen van dwergvleermuis is een kleine zwerm waargenomen langs het bebouwingslint langs de Oude Rijn bij Putkop. De overige waarnemingen betreffen alleen foeragerende en langsvliegende dieren (geen vliegroute). In bijlage 3 staan de foerageerplaatsen weergegeven.

Dwergvleermuis is veruit de meest waargenomen soort. Deze soort komt veel voor langs het oude bebouwingslint dat parallel loopt aan de Oude Rijn. Ook in de woonwijk Molenvliet werd de dwergvleermuis regelmatig vastgesteld. De ruige dwergvleermuis is ook regelmatig waargenomen langs het oude bebouwingslint dat parallel loopt aan de Oude Rijn. Dit geldt eveneens voor de laatvlieger. Watervleermuis en meervleermuis zijn alleen vastgesteld boven water. Boven de Oude Rijn werd regelmatig gefoerageerd en ook rond de schemering werden er enkele langsvliegende meervleermuizen waargenomen.

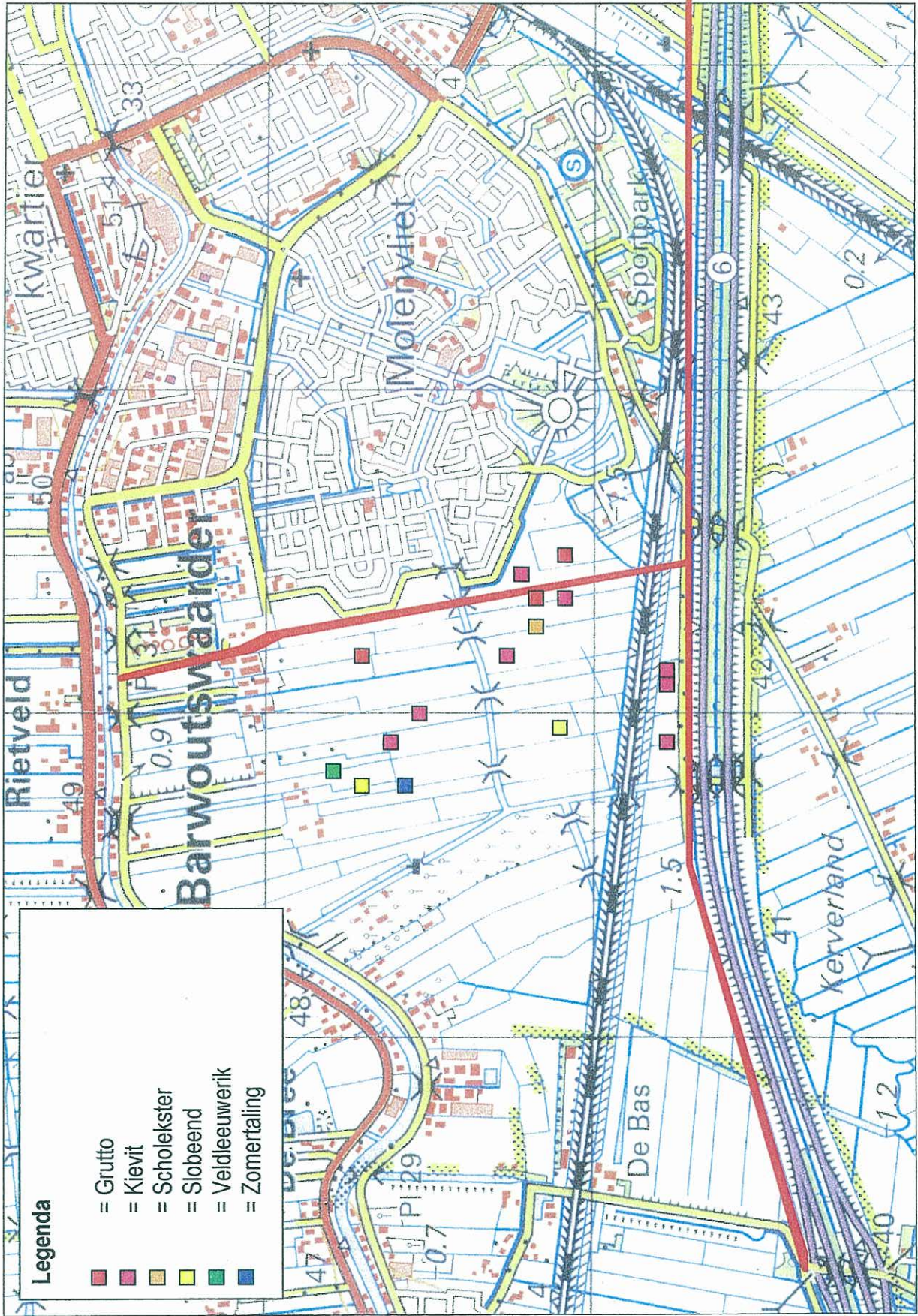
4 CONCLUSIE

Van de onderzochte soortgroepen is het voorkomen van zeldzame of bedreigde soorten geclusterd. Van de broedvogels werden relatief veel soorten en aantallen nabij de ontzandingsplassen vastgesteld. Daarbij komt dat de ontzandingsplassen een belangrijk overwinteringsgebied moeten zijn voor watervogels. Vermeldenswaardige broedvogels komen voor onder de weide- en watervogels. Rond de ontzandingsplassen en dan met name nabij en in het volkstuintcomplex komt de rugstreeppad voor. Het bebouwingslint dat parallel loopt aan de Oude Rijn en de Oude Rijn zelf zijn van waarde voor vleermuizen. Nabij landschapselementen en woonwijken wordt daarnaast de dwergvleermuis aangetroffen. De open weidegebieden zijn van weinig waarde voor vleermuizen.

LITERATUUR

- Bergmans, W., Zuiderwijk, A., 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging. KNNV 1-177.
- Helmer W., Limpens, H.L.G.A., Bongers, W., 1987. Handleiding voor het inventariseren en determineren van Nederlandse vleermuissoorten met behulp van batdetectors. Stichting Vleermuisonderzoek, Wageningen, 1-49.
- Lenders, H.J.R., Marijnissen, C.C.H., Felix, R.P.W.H., 1993. Waarnemen van amfibieën en reptielen in het veld. Stichting RAVON, Nijmegen, 4^e druk, 1-77.

BIJLAGE 1. TERRITORIA / NESTEN ZELDZAME EN/OF BEDREIGDE BROEDVOGELS

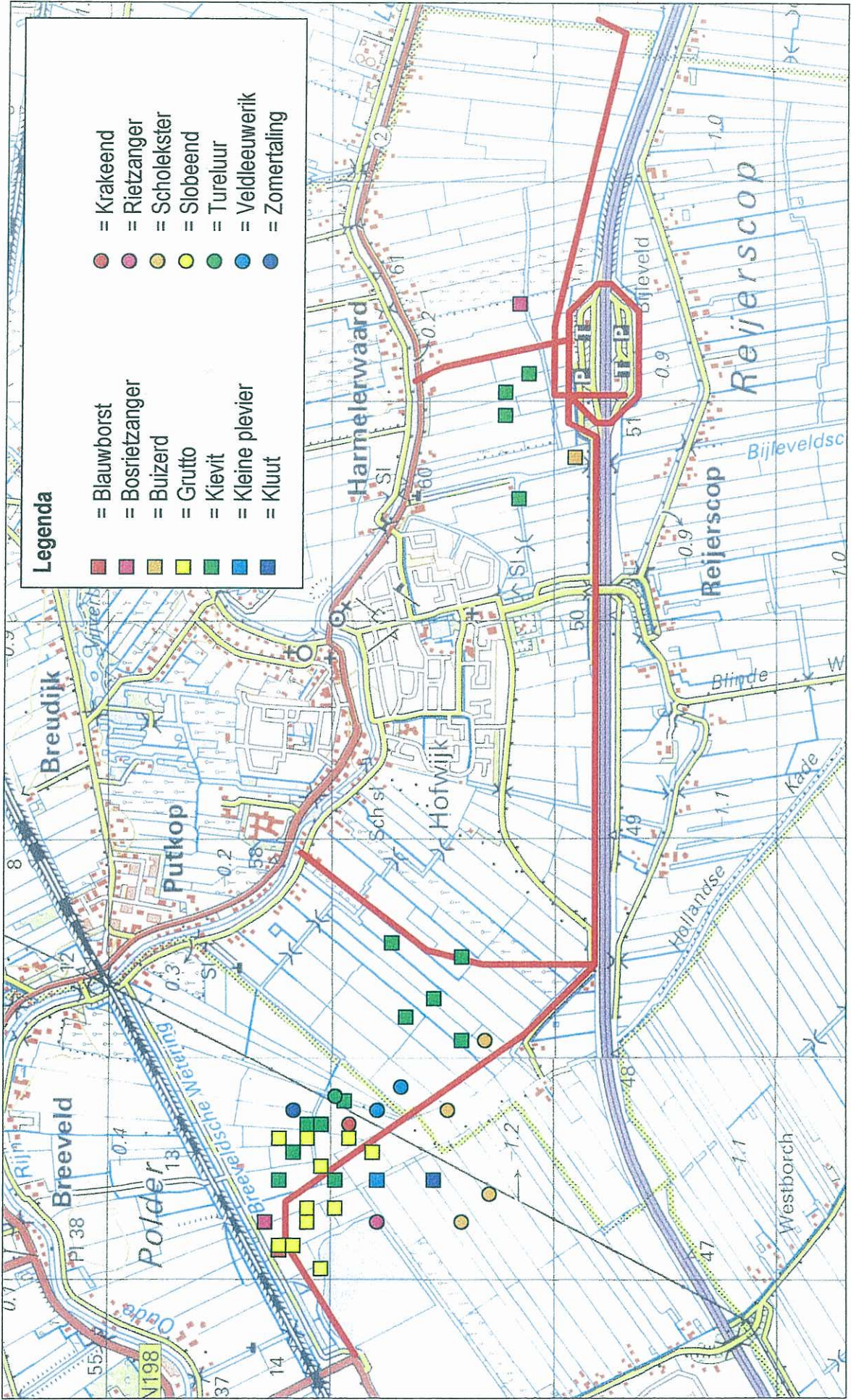


Legenda

- = Grutto
- = Kievit
- = Scholekster
- = Slobeend
- = Veldeeuwenik
- = Zomertaling

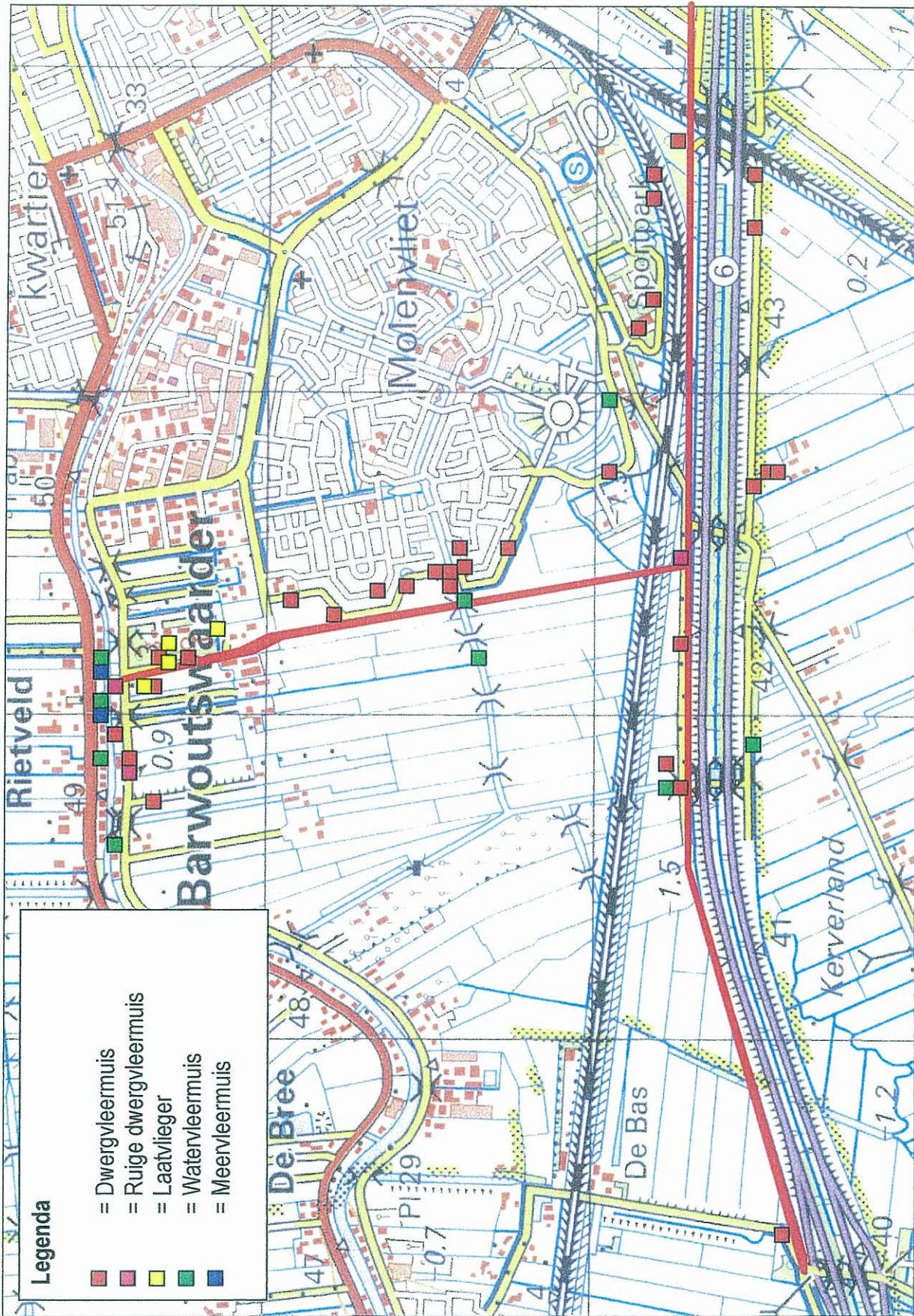
Legenda

- | | | | |
|---|------------------|---|----------------|
|  | = Blaauwborst |  | = Krakeend |
|  | = Bosrietzanger |  | = Rietzanger |
|  | = Buizerd |  | = Scholekster |
|  | = Grutto |  | = Slobeend |
|  | = Kievit |  | = Tureluur |
|  | = Kleine plevier |  | = Veldeeuwerik |
|  | = Kluut |  | = Zomertaling |



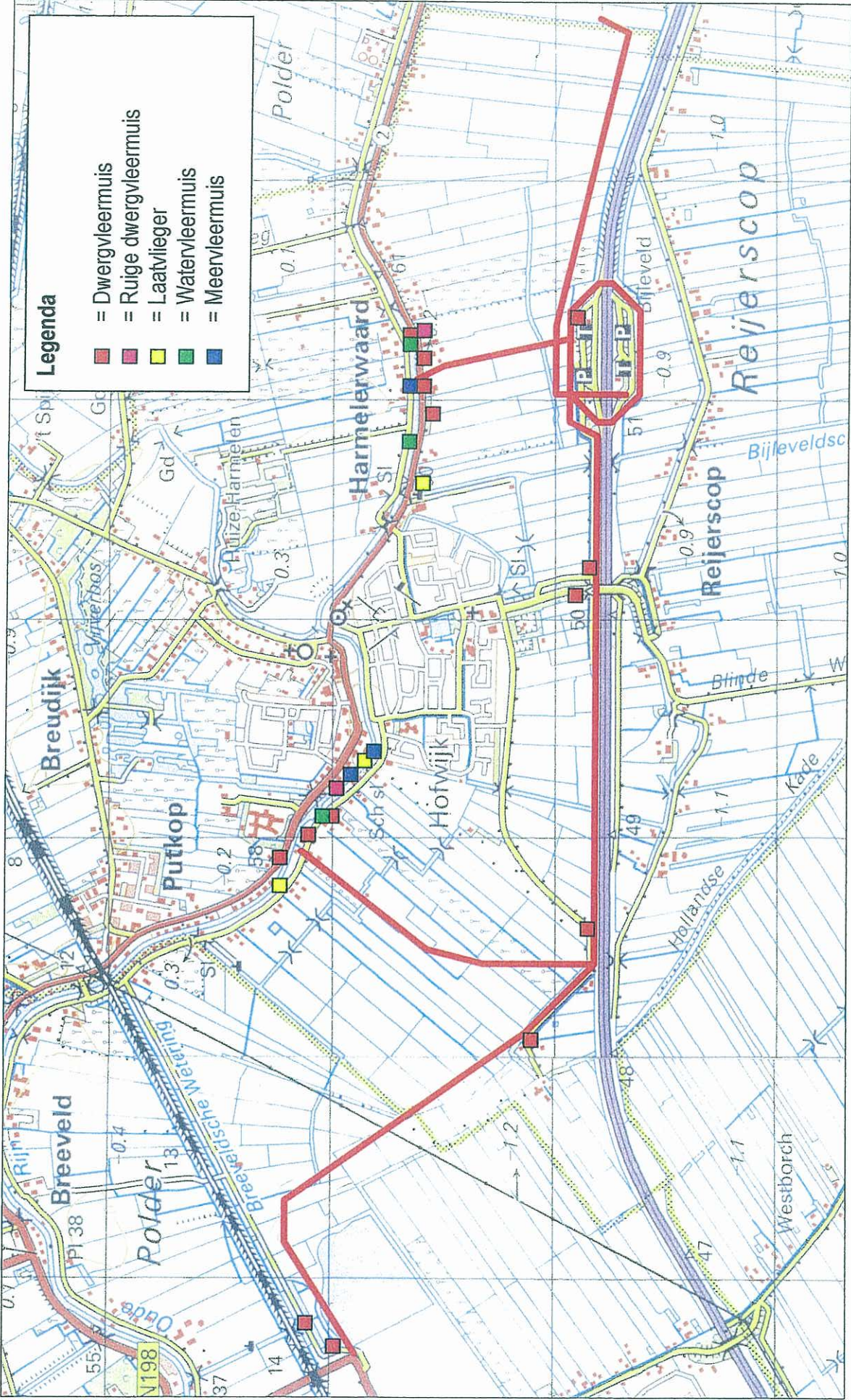
BIJLAGE 2. WAARNEMINGEN ZELDZAME EN/OF BEDREIGDE AMFIBIEËN

BIJLAGE 3. WAARNEMINGEN VLEERMUIZEN



Legenda

- = Dwergvleermuis
- = Ruige dwergvleermuis
- = Laatvlieger
- = Watervleermuis
- = Meervleermuis



2
1

Postbus 367
6700 AJ Wageningen
Tel: 0317-428694
Fax: 0317-450601